

(1968. 3. 13.)

3

10. K. 228.4 5/449. br.
(1968. 7. 13.)

13. 1968
SZIGORUAN BIZALMAS!
Készült: 2 példányban

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

a Politikai Bizottság és a Minisztertanács 1968. március 8-án tartott
együttes üléséről

1.) Szóbeli beszámoló a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének Szófiában
tartott üléséről.

FOCK JENŐ elvtárs:

A Szófiából érkezett küldöttség nevében szeretettel üdvözlöm a Politikai
Bizottság és a Minisztertanács tagjait a két testület együttes ülése alkalmából.

Kádár János elvtársnak van mondanivalója az ottani munkával kapaso-
latban.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Először szeretném átadni a bolgár elvtársak, valamint a tanácsülésen
képviselt testvérpártok és kormányok vezetőinek üdvözlését.

Azért kértük, hogy hívják össze ezt az együttes ülést, mert majd egy
bizonyos dologban állásfoglalást, illetve határozatot kérünk, továbbá egyszerűen idő-
nyereség és ésszerűség szempontjából tartunk együttes ülést.

Mindjárt azzal szeretném kezdeni, hogy a küldöttség munkájáról, a
szokott módon, rendes, normális, írásos anyagot fog majd kapni mind a Politikai Bi-
zottság, mind a Minisztertanács, - ez a mostani csak előzetes tájékoztatásul szolgál.

A Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülése létrejött, két napig tartott, befejeződött. A napirenden három már előzetesen egyeztetett kérdés szerepelt, mégpedig az atomsorompó szerződés kérdése, melynek megtárgyalását a román elvtársak kezdeményezték és igényelték; egy állásfoglalás a vietnami kérdésben, ami közös óhaj volt; végül pedig - szintén több párt javaslataként - napirendre került a Varsói Szerződés főparancsnokának jelentése.

Az egész ülésről előzetesen azt szeretném mondani: a jelenlegi ülésen is tükröződött bizonyos szempontból az a nézetkülönbség és véleményeltérés, ami az utóbbi időben ismételten megmutatkozott a román párt, illetve a Román Népköztársaság és a Szerződés többi résztvevője között.

Részletes és széleskörű vita folyt az atomcsend szerződésről. Aránylag nem hosszan tárgyaltuk a vietnami kérdésben szükséges nyilvános állásfoglalást, ami egyöntetű határozattal fejeződött be. A harmadik napirendi kérdésben, a Varsói Szerződés főparancsnokának jelentésében szerepeltek bizonyos fejlesztési elgondolások, melyek a főparancsnoknak, a törzs-szervezetének fejlesztését célozták volna, tekintettel azonban arra, hogy ebben egyetértő vélemény nem alakult ki, közös elhatározással elnapoltuk a kérdés tárgyalását. Ebben a kérdésben az egyesített szervezet főparancsnoka és az egyes honvédelmi miniszterek kaptak megbízást hat hónapos határidővel.

Ami az atomcsend szerződést illeti, elég határozott véleménykülönbség mutatkozott egyrészt a román fél, másrészt a többi résztvevő oldaláról, s nem is sikerült megegyezni. Két különböző álláspont alakult ki. Ezeknek egy-két elemét megemlíteném, hogy érthető legyen a dolog: miben is van gyökeres véleményeltérés az atomsorompó szerződés kérdését illetően.

Az elvtársak mindannyian tudják, hogy a kérdés már buzamos ideje szerepel a genfi 18-hatalmi leszerelési bizottság ülésén és hosszas előkészítés, vita, tárgyalások eredményeként most ott, a 18-hatalmi bizottság előtt két, de egyeztetett előterjesztés szerepel, melyet egyrészt a Szovjetunió, másrészt a másik tábor

terjesztett be. Most jár le a terminus, amikor ennek a bizottságnak véglegesen állást kell foglalnia ebben a kérdésben és március 15-i határidővel be kell terjesztenie javaslatát az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése elé. Ezzel az egyeztetett szövegű - elsődlegesen ez szovjet javaslat volt - szerződéstervezettel kapcsolatban a román félnek különböző észrevételei, illetve módosító javaslatai vannak. Ezek a román javaslatok érdemi kérdésekre vonatkoznak, - tehát nem stíláriis dolgokról van szó - s ezek a javaslatok az alapvető tendenciákat illetően jelentős részben a szocialista és békeszerető erők érdekében valóknak volnának. A javaslatok természete a következő. Először a szerződéstervezet jelenleg nem tartalmaz az atomfegyver birtokában lévő hatalmak részéről kötelezettséget az atomfegyver megsemmisítésére. Ilyen kötelezettséget nem tartalmaz. A román javaslat azt célozza, hogy az atomfegyver birtokában lévő hatalmak vállaljanak kötelezettséget az atomfegyver megsemmisítésére, illetve először a gyártás leállítására, majd a fegyverekészletek és szállító eszközök megsemmisítésére.

A másik ilyen lényeges javaslat a garanciális kérdést illeti. A román javaslat azt célozza, hogy az atomfegyver birtokában lévő hatalmak vállaljanak kötelezettséget arra, hogy az ilyen fegyverekkel nem rendelkező országokkal szemben atomfegyvert nem fognak alkalmazni.

A harmadik lényeges észrevétel szerződéssel kapcsolatos kötelezettségeink ellenőrzéséhez kapcsolódik. A szerződéstervezet ugyanis arra vonatkozik, hogy az atomfegyverrel jelenleg nem rendelkező államok, melyek e szerződéshez csatlakoznak, bizonyos ellenőrzési eljárást vállalnak magukra arra vonatkozóan, hogy a náluk folyó nukleáris, atomjellegű tevékenységet ellenőrzik, hogy ezeket a műveleteket nem fegyverkezési célból folytatják. Ezzel kapcsolatban a román fél olyan módosító javaslatot igényelt, hogy ez az ellenőrzés olyan értelemben módosuljon: csak akkor ellenőrzik valamely adott állam nukleáris tevékenységét, ha ott az a tevékenység mennyiségileg és minőségileg olyan küszöbhez jut, hogy az előállított anyag fegyver céljaira felhasználható. És a szerződés más mond.

A negyedik lényegi észrevétel: a szerződéstervezet szerint annak érvényessége 25 esztendőre szól, 5 év múlva ellenőrzik, hogy a végrehajtás hogyan halad, s akkor foglalnak állást a szerződés további végrehajtása érdekében. Ezzel kapcsolatban van

egy román javaslat, amely szerint 5 év múlva széleskörű értekezletet kell összehívni, ahol minden állam képviselve van, és ha 5 év múlva nincs előrehaladás az atomfegyver gyártásának leállítása és csökkentése területén, akkor ezt konstatálják, - s akkor a szerződés lényegi elemeit már 5 év múlva vitatják.

Az értekezleten a többi hat küldöttség teljesen egyhangulag állástfoglalt amellett: támogatjuk, hogy a 18-hatalmi bizottság előtt lévő szerződéstervezet mentől előbb lépjen hatályba és állítson sorompót az atomfegyver továbbfejlesztése elé. A román fél pedig azt mondotta - és mivel egyetértésre nem jutottunk, végül a vita eredményéről függetlenül közölte, - hogy módosító javaslatát még a napokban be fogja nyújtani a 18-hatalmi bizottság elé.

Mi volt itt a két alapvető álláspont között a lényegi különbség?

A "hatok" részéről - amiben mi is benne vagyunk, - olyan álláspont került kifejtésre, hogy ezek a román módosító javaslatok tendenciájukban rokonszenvesek, vagy jelentős részben támogathatók és elfogadhatók volnának, azonban ~~irreálisak~~ irreálisak, semmiféle lehetőség nincs arra, hogy a szembenálló fél azt akceptálja, elfogadja és a szerződés lényegi részeként beiktassa.

Azonkívül voltak olyan román módosító javaslatok is, melyek nem jók, legfontosabb azonban az olyan ideális törekvés, ami szép volna, de aminek realizálása nincs meg.

Mi többiek, úgy ítéltük meg, hogy különböző okoknál fogva a jelenlegi világhelyzet alkalmasnak látszik arra többek között az Egyesült Államok saját, közvetlen helyzete és érdeke miatt is, hogy meg lehet kötni a szerződést, ami sorompó állít az atomfegyver továbbterjedéseivel szemben. Itt még olyasmi is szerepet játszik: lehetséges, hogy az Egyesült Államok részéről egy monopólium megőrzésének a szándéka is fennáll más kapitalista államokkal szemben. Azonkívül az Egyesült Államok belpolitikai szituációja olyan, hogy a kormányzat erősen terhelt a közvélemény előtt, s politikailag érdeke, hogy valahol, valamiben békebarátnak is mutathassa magát. Az a véleményünk általában, hogy ez a szituáció elmulhat többek között akkor, ha nagyon el-

nyújtánánk a tárgyalást és nagy erővel törekednénk most egyesíteni a szerződés javítására amikor ez egyrészt nem érhető el, másrészt semmiféle megállapodást nem hozhat. Így nem sikerülne sorompót állítani az atomfegyver elterjedésével szemben.

Egyébként a helyzet megítélésénél nagyon fontos tudni, hogy van jelenleg a világon 6-8 olyan állam, amely azon a küszöbön áll, hogy ha komolyan nekiáll, elő tudja állítani az atomfegyvert. Ilyen pl. Nyugat-Németország, Japán, bizonyos speciális okok miatt Izrael, továbbá Brazília, India és mások. És ha ilyen sorompót nem lehet állítani, az atomfegyver tovább fog terjedni és a dolog természete szerint az imperialista országok oldalán, ami növeli a háborus veszélyt. Az imperialista, revansista hatalmak jutnak atomfegyver birtokába, s ez nyugtalanító perspektíva a 10 évet, vagy későbbi távlatokat illetően a szocialista országok és népek érdekeivel szemben.

A mi vitánk kb. e körül forgott.

Az a szerződéstervezet, ami most a bizottság előtt fekszik, lényeges elemeit tekintve a maximuma annak, ami most elérhető, reális, s ennek megvalósításához a szocialista országoknak és a népeknek külön-külön és együttesen is érdekei fűződnek.

Messzemenő következtetést az ember nem szívesen von le, de más-képpen formulázva azt, ami ott elhangzott, tulajdonképpen arról van szó, hogy a román pozíció azt jelentené: mindent, vagy semmit. Ők azt mondják, inkább ne legyen semmiféle szerződés, ha nem lehet olyan, ami nekünk kívánatos volna, - a többieknek pedig az a véleménye, hogy inkább valamit, mint semmit. Ez a lényegi különbség az álláspontok között.

Ezzel én kb. be is fejezném a tájékoztatót. Nincs részletezni tovább ezt értelmese, majd a jelentésben még rá fogunk mutatni további fontos elemekre.

Azért kértük az elvtársakat, hogy hallgassák meg a jelenlegi tájékoztatást, mert egyrészt szeretnénk közölni, hogy küldöttségünk a felhatalmazás értelmé-

ben állást foglalt amellett, hogy a Magyar Népköztársaság támogatja a jelenleg ott lévő atomsorompószerződés mielőbbi létrehozását, illetve megvalósulására irányuló erőfeszítést és a Magyar Népköztársaság kész a maga részéről egy atomsorompó egyezményt elfogadni, ha aláírásra kerül sor.

Ebben nem kellene rögtön, ma állást foglalni, - ez ráért volna még a jövő csütörtökig, vagy tovább is ami minket illet, hiszen nem vagyunk ott a bizottságban. (Egyébként az ott képviselt országok közül 5 benne van a genfi 18-hatalmi bizottságban, csak az NDK és mi nem vagyunk benne.) Egy másik kérdésben szeretnénk az elvtársak jóváhagyását megkapni.

Ez egy nem éppen lakodalmi hangulatu tanácskozás volt, vita volt a formulázós körül, a pozíciók között, általában elég éles viták folytak, s közben-közben - mivel két teljesen külön- és szembenálló pozíció volt - mi többiek többféle megbeszélést tartottunk arról, hogy mi a helyzet, hogyan tovább, - és általában valahogy be kell fejezni az ülést. Többször találkoztunk külön és bizonyos dolgokban állást is foglaltunk.

Egyik ilyen állásfoglalás: a tanácsulésen arra törekszünk, hogy az rendszer, szabályos tanácsulés legyen, amit egy mindenki által elfogadható határozattal zárunk, ami bekerülne a kommunikébe. Tekintve hogy az állásfoglalás különböző volt, ez a forma úgy szólt, hogy a tanácsulés résztvevői eszmecserét folytattak az atomsorompó körül, aminek során kifejtették álláspontjukat. És ezzel vége. Ebben a kérdésben ott más közös nem volt.

Figyelembe véve, hogy a román elvtársak saját álláspontjukat a nagy nyilvánosság előtt máris felvetették és világos, hogy ezt ők a továbbiakban is nagy propaganda erővel fogják képviselni mind az ENSZ-en belül, mind általában otthon és a világ közvéleménye előtt, szükséges volna, hogy a másik hat résztvevő saját álláspontját külön is leszögezze. Ez tehát nem a Tanács határozata, hanem mi tárgyaltunk és az éjszaka megegyeztünk abban, hogy nagyon rövid, de külön politikai nyilatkozatot teszünk hatan ebben a kérdésnek, melynek az a lényege, hogy mi hatan támogatjuk ennek a szerződéstervezetnek mielőbbi életbelépését. Ebben ott megállapodtunk.

Tehát ha megengedik, ismertetném, miről is van szó. A Nyilatkozatban a Bolgár Népköztársaság, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság, a Lengyel Népköztársaság, a Magyar Népköztársaság, a Német Demokratikus Köztársaság, a Szovjetunió a teljes egyetértés szellemében ismerteti a nukleáris fegyverek elterjedése megakadályozásának kérdésével kapcsolatban az alábbi álláspontokat. (Ez egy hevenyében készült nyilatkozat, nyelvezetét ne vegyék figyelembe.) Ilyenféle megállapítások vannak: kiindulva a szocialista országoknak a nemzetközi béke és biztonság megerősítését célzó óhajából, a fenti országok a nukleáris fegyverek további elterjedésének megakadályozása feladatát a béke megerősítése szempontjából halaszthatatlannak és aktuális jellegűnek tekintik. Meggyőződésük, hogy a nukleáris fegyverek el nem terjedésének megoldása, az ide vonatkozó szerződés megkötése kedvezőbb feltételeket jelent a fegyverkezési, különösen a nukleáris fegyverkezési verseny beszüntetéséért folyó további harc, a nukleáris fegyverek betiltásáért és megsemmisítéséért folyó további harc szempontjából. Mi tehát úgy gondoljuk, hogy tető alá lehet és kell ezt hozni és harcolunk tovább az ezen túlmenő célkért. A megnevezett államok úgy vélik, hogy az atomsorompógyezmény-tervezete, amelyet a Szovjetunió 1968. január 18-án a 18-hatalmi leszerelési bizottság elé terjesztett megvizsgálásra, s amely a tárgyalások különböző szakaszaiban számos állam között elmélyült konzultáció tárgyát képezte, megfelel a megjelölt feladatnak. Kijelentik, támogatják ezt a tervezetet, egyben állást foglalnak a 18-hatalmi bizottságban folyó tárgyalásoknak a megállapított időre, - vagyis 1968. március 15-re történő befejezéséért, s a kidolgozott tervezetnek az ENSZ közgyűlése elé történő beterjesztéséért. Aláírás, életbeléptetés, stb. Azután van egy általános utalás, vagy felhívás, amely szerint a megnevezett államok kifejezik azon reményüket, hogy valamennyi ország hozzájárul a nukleáris fegyverek elterjedése megakadályozásának megoldásához.

Abban egyeztünk meg, hogy minden küldöttség hazautazik, - mi voltunk egyébként az utolsó küldöttség, mely onnan elutazott - és budapesti idő szerint ma este 21 óráig, vagyis 9 óráig embargóval kezeljük a kérdést, viszont attól kezdve nyilvánosságra hozható.

Figyelembe kell venni, hogy habár itt nincs valamiféle éles és súlyos nézeteltérés ebben a kérdésben, de a Varsói Szerződés gyakorlatában mégis első ízben jelenik meg olyasmi, hogy a tagállamok két különböző álláspontot visznek. Ennek ismer-

retében és tudatában is mi támogatjuk ennek a közleménynek a kibocsátását és kérjük, hogy az elvtársak ezt hagyják jóvá, mint a mi Központi Bizottságunk és Kormányunk általános politikájának megfelelő álláspontot.

Megemlítem még, hogy sajnos ezek a különböző nézeteltérések az egyes kérdésekben, melyek egy idő óta sűrűn jelentkeznék, a tagállamok egy részénél türelmetlenséget fejlesztettek ki, s bizonyos értelemben hasonló jelenséggel találkozunk, mint a budapesti konzultatív találkozóánál. A tárgyalások keretében a lengyel küldöttség rendkívül éles volt és komoly politikai összeütközések keletkeztek a román és lengyel küldöttség között. A mi küldöttségünk abban az értelemben tevékenykedett, hogy ha szüksége mutatkozik, akkor álláspontunkat külön képviseljük, de a Szerződés kereteit fellazítani, vagy szétszedni hangulati hatások miatt ne engedjük. Ez természetesen azzal a kötelezettséggel jár, hogy a Központi Bizottságnak, a Kormánynak a továbbiakban foglalkozni kell a Szerződés alapvető kérdéseivel, de célszerűtlen lett volna ezt most így felvetni, vagy megengedni a dolog odáig jutását, hogy tudunk-e egyáltalán a románokkal dolgozni, vagy sem.

Azt kérem a tisztelt Politikai Bizottságtól és a Minisztertanáctól, hogy ezt a tájékoztatót, mint előzetes jelentést vegyék tudomásul, s értsenek egyet azzal az alapvető állásfoglalással, hogy segítsük az atomsorompóegyezményt mielőbb tető alá hozni, - amennyiben ez a mi közreműködésünkön múlik.

Kérem továbbá, hagyják jóvá, hogy a Magyar Népköztársaság ebben a kérdésben külön nyilatkozatban leszögezze véleményét, ami persze különösen nem sértő és bántó formában történik.

Technikai eljárásként olyan megoldást kellene választani, hogy talán nem szükséges rendkívüli, együttes ülési határozat, hanem mindkét bizottság legközelebbi ülésén jegyzőkönyvezzék ezt az egy-két mondatot, mai dátummal.

FOCK JENŐ elvtárs:

Egy lényeges dolgot Kádár elvtárs kifejejtett. Persze mindezekről a kérdésekről a Politikai Bizottságban, a Minisztertanácsban, a Központi Bizottságban részletes, írásos anyag is lesz, mégis meg kell említeni két fontos dolgot.

Egyiket érintette Kádár elvtárs, - ez az, amiért tulajdonképpen összejöttünk. Van külön állásfoglalása a hat országnak és ez először fordul elő a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésével kapcsolatban. Lényeges különbség, hogy a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének ülésén állapítottuk meg a kettősséget. Tehát ott közös nyilatkozat van, s azon kívül a hat ország, - amely összejöhetett volna akár három nap múlva máshol is - külön megállapította a maga álláspontját közös nyilatkozatban. Mi ott az ülésen egy darabig képviseltük más országokkal együtt azt az álláspontot, hogy ezt az álláspontot otthon megtanácskozzuk nyugodtabb körülmények között, s ugyanazt fogjuk képviselni, amit ott elmondunk, de a többség azon a véleményen volt: ha már együtt vagyunk, s rövid egy oldalon megállapírtuk, mi a véleményünk, talán nagyobb hatást tudunk elérni a románokra és a további munka folytatására is anélkül, hogy szakadást idéznénk elő a Varsói Szerződés testületében.

Másik nagyon lényeges kérdés, - megemlítette ezt Kádár elvtárs - mi sulyt helyeztünk arra és a szovjet elvtársak belátták annak szükségességét, hogy a románok ne a sajtóból ismerjék meg a hat ország szándékát. Fontosnak tartottuk, hogy magát a szándékot, tehát hogy összejövrünk és közös nyilatkozatunk lesz, tőlünk tudják meg. Megbíztuk a házigazdát, s a szovjet küldöttség külön is vállalta, hogy közölje a románokkal, mi készül. Ceausescu elvtárs azt mondta, egyetért azzal, hogy minden tagországnak lehet külön véleménye, s bár jobbnak tartotta volna, ha azt külön-külön mondjuk el, elvileg nem lehet kifogása az ellen sem, ha külön megállapodunk és azt nyilvánosságra hozzuk. Vigyáztunk tehát arra, hogy teljesen korrektül járjunk el, s ne adjunk okot arra, hogy ebből a románok szakítást, vagy arra irányuló törekvést lássanak...

Arra, hogy tanácskozzunk és állást foglaljunk, mégis csak nagy szük-

ség van, mert először fordul elő, hogy a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületében - ha nem is magában ott, de a közvélemény számára ez úgy jelentkezik, - ilyenmi történik. Azt látják, hogy Budapest után kimondták, hogy Szófiában összejövünk, onnan nem vonult ki ugyan senki, de néhány órával később a hat ország közös álláspontot juttat kifejezésre.

APRÓ ANTAL elvtárs:

A szerződés-tervezettel kapcsolatban mi az amerikaiak véleménye?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Ez egy egyeztetett szerződés-tervezet, melyet különböző okoknál fogva az USA is saját érdekében állónak tart. Gőzerővel dolgoznak különböző csoportok. Pl. nagy vitája volt az NSZK-val, s más közeli szövetségeseivel. Azonkívül vannak más körök és csoportok, amelyek - közeli indokolással, mint a románok - kifogást támasztanak a szerződéssel kapcsolatban. Pl. a garanciális kérdésekben India. A kérdés igen bonyolult.

Általában azonban az a helyzet, hogy ott egyeztetett szöveg van, az USA saját szövetségeseit ráveszi, hogy támogassák azt, a Szovjetuniót támogatják az ő szövetségesei és az emberiségnek is érdeke fűződik ahhoz, hogy ne 15 országnak legyen atomfegyvere. És van remény arra, hogy az ENSZ-ben ezt a bizonyos kétharmados többséget meg lehet szerezni az őszi közgyűlés időszakában.

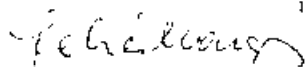
FOCK JENŐ elvtárs:

Kérem, a Minisztertanács járuljon hozzá, hogy ezt a néhány mondatot holnap - mai dátummal - megszövegezhessük.

Kmf.

ORSZÁGOK KÖZÖSSÉGE

Jegyzőkönyvezte:

(Fehér Margit)